

Конституційне право

УДК 342.5:34.01

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14750312>

**Правові колізії в процесі взаємодії законодавчої, виконавчої та судової
гілок влади**

Поліщук Олена Анатоліївна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних та
правових дисциплін, Уманський національний університет садівництва,
20305, м. Умань, вул. Інститутська 1, Україна, apostelena@gmail.com,
ORCID <https://orcid.org/0000-0001-6606-3221>

Прилипко Вікторія Михайлівна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фундаментальних і галузевих
юридичних наук, Кременчуцький національний університет імені Михайла
Остроградського, 39600, м. Кременчук, вул. Університетська 20, Україна,
priliponkavm@gmail.com
ORCID <https://orcid.org/0000-0002-6271-2148>

Ткаченко Ольга Миколаївна,

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки і права,
Національний університет харчових технологій, 01033, м. Київ,
вул. Володимирська 68, Україна, 1444563@ukr.net
ORCID <https://orcid.org/0000-0002-1468-8091>

Прийнято: 10.01.2025 | Опубліковано: 27.01.2025

Анотація: У статті досліджуються правові колізії, що виникають у процесі взаємодії законодавчої, виконавчої й судової гілок влади в Україні, зокрема в умовах воєнного стану та євроінтеграційних процесів. Метою дослідження є аналіз правових колізій у системі розподілу повноважень між державними органами, виявлення проблемних аспектів їх взаємодії та надання рекомендацій для удосконалення законодавства, яке регулює ці процеси. Для досягнення поставленої мети було використано **методи** системного аналізу правових колізій, порівняльного аналізу нормативно-правових актів і практики їх реалізації, а також методи прогностичного та аналітичного дослідження ефективності правових норм. У **результатах** дослідження виявлено основні проблеми правових колізій, що виникають між гілками влади в Україні, зокрема в контексті неповного розподілу повноважень, відсутності чітких механізмів усунення колізій, а також недостатньої прозорості в процесі взаємодії органів влади в умовах надзвичайних ситуацій. З'ясовано, що в правовому регулюванні взаємодії між органами державної влади існують суттєві прогалини, які ускладнюють ефективне виконання їхніх функцій, особливо в умовах воєнного стану та в контексті євроінтеграційних викликів. У **висновках** наголошено на необхідності вдосконалення законодавчих механізмів, що регулюють взаємодію між органами державної влади, розроблення чітких та ефективних процедур для подолання правових колізій, а також забезпечення більшої підзвітності та прозорості в діяльності державних інституцій. Урахування міжнародних стандартів і розвиток правової культури визначено важливими передумовами для ефективного функціонування правової системи України та її інтеграції до європейського правового простору.

Ключові слова: конституційне право, політична відповідальність, інституційна взаємодія, інституційний аналіз, державне управління, правова відповідальність.

Legal conflicts in the interaction of the legislative, executive and judicial branches

Olena Polishchuk,

Ph.D. in Pedagogics, Associate Professor of the Department of Social-Humanitarian and Legal Disciplines, Uman National University of Horticulture, 20305, Uman, st. Instytutaska 1, Ukraine, apostelena@gmail.com, ORCID <https://orcid.org/0000-0001-6606-3221>

Viktoriya Prylypko,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Fundamental and Sectoral Legal Sciences, Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University, 39600, Kremenchuk, st. Universytetska 20, Ukraine, priliponkavm@gmail.com ORCID <https://orcid.org/0000-0002-6271-2148>

Olga Tkachenko,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Economics and Law, National University of Food Technologies, 01601, Kyiv, st. Volodymyrska 68, Ukraine, 1444563@ukr.net ORCID <https://orcid.org/0000-0002-1468-8091>

Abstract: The article examines the legal conflicts arising in the interaction of the legislative, executive and judicial branches of power in Ukraine, in particular, in the context of martial law and European integration processes. The **purpose** of the study is to analyse legal conflicts in the system of distribution of powers between state authorities, to identify problematic aspects of their interaction and to propose recommendations for improving the legislation regulating these processes. To achieve this goal, the author used the **methods** of systematic analysis of legal conflicts, comparative analysis of regulations and their application, as well as methods of prognostic and analytical research of the effectiveness of legal norms. As a **result** of the study, the author identifies the main problems of legal conflicts arising between the branches of government in Ukraine, in particular in the context of incomplete distribution of powers, lack of clear mechanisms for resolving conflicts, and insufficient transparency in the interaction of government authorities in emergency situations. The author has found that there are significant gaps in the legal regulation of interaction between public authorities, which complicates the effective performance of their functions, especially in the context of martial law and European integration challenges. The study **concludes** that there is a need to improve the legislative mechanisms governing the interaction between the authorities, develop clear and effective procedures for resolving legal conflicts, and ensure greater accountability and transparency in the activities of state bodies. Adherence to international standards and the development of legal culture are important conditions for the effective functioning of the legal system in Ukraine and its integration into the European legal area.

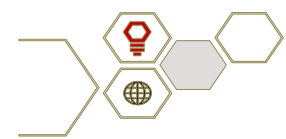
Keywords: constitutional law, political responsibility, institutional interaction, institutional analysis, public administration, legal responsibility.

Постановка проблеми. Правові колізії в Україні, зокрема в процесі взаємодії між законодавчою, виконавчою та судовою гілками влади, є важливим і складним питанням, яке впливає на ефективність правового регулювання та функціонування державних інститутів. Попри чітке визначення повноважень кожної з гілок влади, у реальному політичному та правовому житті часто виникають ситуації, коли норми різних правових актів вступають у конфлікт, що може призводити до правових суперечностей. Це ставить під загрозу не тільки стабільність правової системи, а й демократичні принципи управління, зокрема принципи поділу влади та правової визначеності. Інтеграція нашої країни в європейський та світовий простір вимагає дослідження процесів, що виникають у процесі взаємодії між законодавчою, виконавчою та судовою гілками влади, зокрема в контексті правових колізій [1].

Правові колізії можна визначити як суперечності між нормами права, що виникають через неузгодженість чи дублювання правових актів різних рівнів або між актами різних гілок влади. У державному управлінні це явище є результатом недосконалості законодавчого процесу, порушення принципів правової визначеності та часто недостатньої координації між державними органами. Правові колізії можуть виникати в різних формах: між законами, підзаконними актами, між актами виконавчої та судової влади. Правові колізії притаманні не тільки українському законодавству, вони наявні й у правових системах багатьох інших країн. Це зумовлено складною структурою та змістом сучасного законодавства, що не дозволяє повністю уникнути їх виникнення. Проте, коли правова колізія стає актуальною, її необхідно ефективно усувати.

Інституційна взаємодія між законодавчою, виконавчою та судовою гілками влади є основою правової системи будь-якої демократичної держави.

Взаємодія між цими органами має забезпечити гармонійне виконання їхніх функцій, дотримання Конституції, захист прав і свобод людини. Однак за наявності правових колізій ця взаємодія може бути порушена, що призводить до правового хаосу, порушення прав громадян та втрати довіри до інституцій. В умовах розвитку демократії та європейської інтеграції Україна стикається з необхідністю модернізації своєї правової системи та державних інститутів. Актуальність дослідження правових колізій зумовлена прагненням до побудови стабільної правової системи, у якій кожен орган влади має чітко визначену сферу повноважень, а взаємодія між ними здійснюється на основі принципів верховенства права та правової визначеності. Розв'язання цієї проблеми має прямий вплив на підвищення ефективності правової системи, розвиток демократичних інститутів та забезпечення правопорядку в державі.

Таким чином, дослідження правових колізій у процесі взаємодії гілок влади є важливою складовою сучасних правових реформ в Україні та має важливе значення як для теорії права, так і для практики державного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідження демонструють широке коло наукових підходів до аналізу правових колізій у процесі взаємодії законодавчої, виконавчої та судової гілок влади.

Зокрема, С. Р. Сулейманова [1; 2] у своїх дослідженнях порівнює цивільне судочинство України та Ізраїлю, надаючи важливі висновки про те, як різні правові системи можуть усувати колізії в судовій практиці та які підходи до розв'язання спірних питань застосовуються в обох країнах. Науковиця Е. Г. Казарян [3] аналізує особливості лінгвістичних експертиз у розслідуванні кримінальних справ, що також може допомогти в контексті правових колізій, де точність інтерпретацій має вирішальне значення для застосування правових норм. Автори І. І. Припхан та Р. І. Щур [4]

досліджують економічні та конституційно-правові аспекти публічного управління в умовах воєнного стану, що має безпосередній вплив на взаємодію між гілками влади, зокрема щодо делегування повноважень і усунення колізій в умовах екстраординарних ситуацій. Учений Я. О. Берназюк [5] звертається до важливості врахування часових аспектів у правових колізіях, наголошуючи на необхідності уточнення правових норм для запобігання юридичній невизначеності в умовах швидко змінюваних обставин. Колектив науковців, зокрема О. С. Бондар, Т. В. Бабкова, Л. М. Романенко [6], зосереджується на проблемах взаємодії судової, виконавчої та законодавчої гілок влади, висвітлюючи труднощі та можливі шляхи подолання правових колізій у цих відносинах. Автори О. М. Непомнящий та Р. В. Марченко [7] досліджують інституційно непослідовні механізми взаємодії органів влади й ЗМІ, що є важливим аспектом для аналізу правових колізій, коли державні інституції мають неузгоджені або суперечливі підходи до комунікації та правових актів. Учені І. І. Нинюк, М. А. Нинюк [8] вивчають антикорупційну політику й верховенство права, що є важливим у контексті взаємодії гілок влади та усунення правових колізій, оскільки ефективність реформ залежить від чіткої й послідовної правової позиції кожної з гілок влади. Аналіз чеснот і цінностей у праві, який здійснив М. В. Савчин [9], дає змогу з'ясувати, як моральні засади можуть впливати на тлумачення конституційних норм, зокрема в контексті правових колізій, що виникають при взаємодії різних гілок влади. У своїх роботах А. М. Тимчишин [10] та А. Tymchyshyn, O. Zvonarov, O. Mokhonko, V. Postryhan, O. Popovych [11] вивчають особливості застосування спеціальних знань під час досудового розслідування. Це дослідження має важливе значення для розуміння правових колізій, які виникають у випадках, коли суди та органи влади стикаються з необхідністю застосування спеціальних знань у правозастосувальній практиці, зокрема в

процесах, де спостерігаються суперечності між різними правовими підходами. Науковець О. Ю. Дудченко [12] досліджує місце прокуратури в системі поділу влади, розглядаючи роль прокуратури в контексті конституційного контролю. Автор аналізує роль органів прокуратури в контексті їх участі в подоланні правових колізій між гілками влади, з'ясовуючи можливості їхнього впливу на узгодження правових актів та забезпечення правової визначеності в правозастосуванні. Аналіз процедури призначення керівників Антимонопольного комітету та Державного фонду майна України здійснила А. Є. Краковська [13]. Авторка вказала на конфлікти в законодавстві щодо цього процесу й запропонувала шляхи їх усунення. Дослідниця О. І. Маложен [14] у своїй праці розглядає конституційну та юридичну відповідальність органів державної влади в Україні, що є важливим для розуміння ролі правових колізій у забезпеченні належного функціонування органів влади. Учений В. О. Перевезій [15] вивчає еволюцію інституційної спроможності парламенту України, розглядаючи політичний та історичний контексти, у яких виникають правові колізії між законодавчою й іншими гілками влади.

Ці дослідження формують ґрунтовний теоретичний контекст для аналізу та подолання правових колізій, що виникають у процесі взаємодії різних гілок влади, і надають практичні рекомендації щодо їх ефективного усунення в Україні.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Правові колізії в процесі взаємодії законодавчої, виконавчої та судової гілок влади залишаються однією з найбільш складних та важливих проблем правової системи, яка потребує постійного дослідження та вдосконалення. Хоча в юридичній практиці наявні механізми для подолання правових колізій, вони часто не є достатньо чіткими й ефективними, зокрема коли мова йде про

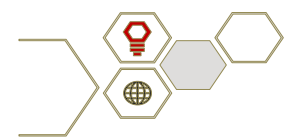
взаємодію різних гілок влади. Потрібні нові підходи до розробки законодавчих ініціатив, які б дозволяли більш ефективно розв'язувати ці конфлікти, особливо в умовах швидких змін на політичному й міжнародному рівнях. Взаємодія між законодавчою, виконавчою та судовою гілками влади повинна бути спрямована на підвищення прозорості та підзвітності, однак механізми цього часто залишаються недостатньо врегульованими. Потенційний внесок цієї статті в розв'язання зазначених питань полягає у створенні чітких рекомендацій щодо механізмів усунення правових колізій в умовах швидко змінюваного правового середовища та забезпечення більш ефективної взаємодії гілок влади, зокрема через вдосконалення законодавства, а також уточнення ролі судової влади в цих процесах.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою цієї статті є комплексний аналіз правових колізій у процесі взаємодії законодавчої, виконавчої та судової гілок влади в Україні.

Завдання статті:

1. Дослідити правові колізії як явище в державному управлінні.
2. Проаналізувати механізми взаємодії між законодавчою, виконавчою та судовою гілками влади.
3. Визначити основні типи правових колізій, що виникають у процесі взаємодії гілок влади.
4. Розробити рекомендації щодо вдосконалення інституційної взаємодії для зменшення кількості правових колізій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Правові колізії є невіддільною частиною будь-якої правової системи. Їх вивчення в контексті державного управління є надзвичайно важливим для забезпечення ефективності та стабільності функціонування державної влади. Природа правових колізій полягає в наявності суперечностей або невідповідностей між

різними правовими нормами або актами, що регулюють одні й ті ж питання або процеси. Ці колізії можуть виникати на різних рівнях правової системи: від національного законодавства до регіональних або локальних норм. Вони часто пов'язані з недосконалістю законодавства, неузгодженістю правових актів або неоднаковим тлумаченням норм різними органами влади, що зумовлює виникнення конфліктів між ними.

Вплив правових колізій на ефективність функціонування державної влади є надзвичайно важливим, оскільки вони можуть призвести до юридичної невизначеності, затримок у прийнятті рішень, а також ускладнень у практичному застосуванні законодавства. Правові колізії також суттєво впливають на принцип розподілу влади. Розподіл повноважень між законодавчою, виконавчою та судовою гілками влади є основою для ефективного функціонування демократичного суспільства. Однак виникнення правових колізій може порушити баланс між цими гілками, оскільки кожен орган влади може інтерпретувати законодавчі акти по-різному, що створює умови для конкуренції або конфлікту повноважень. Це, відповідно, підриває стабільність та незалежність окремих гілок влади, оскільки кожна з них може відчувати себе обмеженою або позбавленою належних повноважень. Крім того, правова визначеність є важливим фактором для забезпечення довіри до державних інститутів та правової системи загалом. Колізії можуть призвести до втрати цієї визначеності, оскільки громадяни та юридичні особи можуть бути незадоволені тим, як вирішуються їхні справи та як захищаються їхні інтереси органами влади. Це може спричинити подання оскаржень до судових органів та навіть звернення до міжнародних інстанцій, що негативно позначається на загальному стані правової стабільності.

Правові колізії в процесі взаємодії гілок влади є важливим аспектом, який суттєво впливає на функціонування державної влади та ефективність

правової системи. Як уже зазначалося, вони можуть виникати через неповноту, нечіткість або суперечливість законодавчих норм, а також через розбіжності в тлумаченні правових актів різними гілками влади. У результаті правові колізії можуть призводити до порушень принципів розподілу влади, що, зрозуміло, ускладнює державне управління й спричиняє юридичну невизначеність. У таблиці наведено основні типи правових колізій, які виникають у процесі взаємодії законодавчої, виконавчої та судової гілок влади (табл. 1).

Таблиця 1

Основні типи правових колізій, що виникають у процесі взаємодії гілок влади

Тип правової колізії	Опис колізії	Приклад ситуації
Колізії між законами та підзаконними актами	Виникають, коли підзаконні акти (наприклад, постанови уряду або міністерств) суперечать або не відповідають закону	Конфлікт між законом та постановою Кабінету Міністрів України, яка змінює правила без відповідної законодавчої основи.
Колізії між актами різних органів влади	Виникають, коли законодавчі акти або нормативно-правові акти різних органів влади суперечать одне одному.	Суперечності між актами парламенту та указами президента, що стосуються регулювання зовнішньої політики або безпеки.
Колізії в тлумаченні правових норм	Виникають через різне тлумачення одних і тих самих норм законодавства судами та іншими органами державної влади.	Рішення Верховного Суду та органів влади щодо тлумачення одного й того ж законодавчого акта можуть бути протилежними.

Колізії між правами та обов'язками органів влади	Виникають, коли одна гілка влади перевищує свої повноваження або недооцінює повноваження іншої гілки.	Виконавчий орган намагається вплинути на судову гілку влади, порушуючи її незалежність.
Колізії через дублювання повноважень	Виникають через наявність суперечливих чи дубльованих повноважень між органами влади.	Конфлікти між органами місцевого самоврядування та центральними органами влади через те, хто має право приймати рішення в певних сферах.

Джерело: створено авторами

Правові колізії, що виникають у процесі взаємодії гілок влади, є серйозним викликом для ефективного функціонування правової системи та державного управління. Вони можуть призводити до юридичної невизначеності, зниження довіри до органів влади та порушення принципів розподілу повноважень між гілками влади. Для їх подолання необхідно здійснювати комплексне вдосконалення законодавства, механізмів контролю та забезпечення правової визначеності, що, відповідно, дозволить знизити ймовірність виникнення таких колізій у майбутньому.

Правові колізії у взаємодії законодавчої, виконавчої та судової гілок влади виникають через неузгодженість нормативно-правових актів, що регулюють їхні повноваження, функції та взаємовідносини. Основними джерелами цих колізій є Конституція України, закони, підзаконні акти, а також рішення судових органів. Конституція є основним нормативно-правовим актом, який визначає засади розподілу влади [16]. Вона регламентує повноваження Верховної Ради України (статті 85–92), Кабінету Міністрів України (статті 113–120), а також судової гілки влади (статті 124–131). Проте

іноді положення Конституції мають загальний характер, що може спричиняти різні інтерпретації та правову невизначеність.

Закони, які регулюють діяльність органів державної влади, також можуть містити суперечності. Наприклад, Закон України «Про Кабінет Міністрів України» [17] та Регламент Верховної Ради України іноді не узгоджуються між собою в частині процедур взаємодії між виконавчою та законодавчою гілками влади. Така неузгодженість призводить до затримок у прийнятті важливих рішень або навіть до конфліктів, які можуть бути використані політичними силами для зміцнення власного впливу.

Укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України та інші підзаконні акти іноді вступають у конфлікт із законами або створюють правову невизначеність через відсутність чіткого нормативного регулювання. Наприклад, у разі недосконалого визначення меж компетенції, підзаконні акти можуть дублювати або спотворювати положення законодавчих актів, створюючи умови для правового хаосу та суперечностей між органами влади.

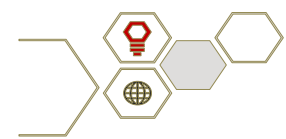
Прикладами правових колізій є дублювання повноважень між парламентом і виконавчою владою, зокрема в питаннях затвердження бюджету чи кадрових призначень. Це ускладнює функціонування органів влади та підриває довіру громадян до їхньої ефективності. Конфлікт між законами, що регулюють місцеве самоврядування, і актами виконавчої влади щодо управління на місцевому рівні створює напруження між центральною й регіональною владою, що особливо критично в умовах децентралізації. Судові рішення, які анулюють дії виконавчої влади, базуючись на неоднозначних законодавчих положеннях, не лише ускладнюють виконання державних функцій, а й можуть призводити до юридичних прецедентів, які повторюватимуться в майбутньому.

Усунення правових колізій вимагає комплексного підходу. Удосконалення законодавства, спрямоване на усунення колізій у нормативно-правових актах, має ґрунтуватися на чітких юридичних принципах та аналізі міжнародного досвіду. Запровадження механізмів медіації та арбітражу для врегулювання спорів між гілками влади може стати дієвим інструментом для зниження конфліктності в управлінні державою. Зміцнення ролі Конституційного Суду як органу, що забезпечує єдність законодавства, також є невіддільною складовою правової системи.

Розв'язання цих проблем є важливим не лише для ефективності державного управління, а й для захисту прав громадян та забезпечення соціальної стабільності. Узгодженість нормативно-правових актів, чітке розмежування повноважень і створення ефективних механізмів співпраці між законодавчою, виконавчою та судовою гілками влади сприятимуть зміцненню принципу верховенства права та підвищенню довіри громадян до державних інституцій.

Інституційні фактори, такі як політичні та організаційні аспекти, також є суттєвою причиною правових колізій [7]. Політичні фактори пов'язані з боротьбою за владу між різними органами державної влади, що може спричинити прийняття рішень або законодавчих актів, які не узгоджуються між собою. Суперечності між гілками влади інколи виникають через політичні розбіжності, що призводить до блокування реформ або до прийняття законів, що суперечать один одному, створюючи правову невизначеність і ускладнюючи ефективне функціонування державних інститутів. Організаційні фактори пов'язані з недостатньою координацією між органами влади. Це може виявлятися у вигляді відсутності чітких механізмів взаємодії між законодавчими, виконавчими та судовими органами або в неефективності адміністративних процедур, що спричиняють затримки в прийнятті важливих

рішень. Недоліки в механізмах урегулювання конфліктів між гілками влади також можуть стати суттєвою причиною правових колізій. Коли існують суперечності між актами законодавчої та виконавчої влади або між рішеннями суду й діями органів влади, відсутність ефективних механізмів їх подолання може призвести до затягування процесу або його повної зупинки. Це може статися через недостатньо чіткі правові норми щодо врегулювання конфліктів, обмежену компетенцію судових органів у розв'язанні міжвладних суперечок або відсутність відповідних процедур для усунення колізій на етапі прийняття рішень.

Крім того, часто відсутність ефективних інститутів для взаємодії між гілками влади може призводити до неузгодженості в процесах законодавчого, виконавчого та судового контролю, що сприяє виникненню правових колізій. До повномасштабного вторгнення нерозв'язані проблеми в розподілі повноважень між органами виконавчої влади та місцевим самоврядуванням були значною інституційною перепорою на шляху євроінтеграції місцевої влади. Однак воєнний стан сприяв об'єднанню зусиль усіх гілок влади для досягнення спільної мети – захисту суверенітету та територіальної цілісності України, а також забезпечення її економічної та інформаційної безпеки [4, с. 285].

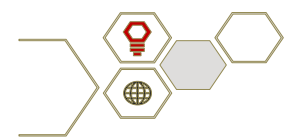
Інституційний аналіз правових колізій в Україні вимагає детального вивчення ролі різних державних інститутів у врегулюванні таких конфліктів. Різні гілки влади – законодавча, виконавча та судова – взаємодіють через певні механізми, що мають як ефективні, так і неефективні аспекти. Ці інститути виконують важливу роль у забезпеченні правопорядку, гармонізації правових норм та уникненні правових колізій, однак вони також можуть стати джерелом суперечностей, якщо їх функціонування не налаштоване оптимально.

Парламент є головним органом, який розробляє й ухвалює закони. Він відіграє провідну роль у запобіганні правовим колізіям, оскільки саме парламент визначає загальні принципи, якими повинна керуватися правова система [15]. Однак, незважаючи на важливість функцій парламенту, його роль у подоланні правових колізій може бути обмежена. Це відбувається через недосконалість або суперечливість окремих законів, які можуть бути прийняті без належного врахування їхнього взаємного впливу. Часто відсутність чіткої правової регламентації та правових норм, що уточнюють порядок взаємодії між різними інститутами, зумовлює виникнення колізій. У таких випадках парламент має можливість ініціювати зміни до чинних законів, що можуть ліквідувати суперечності, але це потребує тривалого часу та політичної волі.

Уряд як орган виконавчої влади виконує функцію реалізації законів та управління державними процесами, що є основою для належного функціонування правової системи. У разі виникнення правових колізій його основним завданням є забезпечення однозначного та коректного застосування норм права в практичному аспекті. Однак, коли різні органи виконавчої влади приймають суперечливі рішення з певних питань, це може призвести до неоднозначності в застосуванні правових норм. Колізії виникають через різні тлумачення нормативно-правових актів або ж через суперечності в актах, прийнятих окремими міністерствами та відомствами. Механізм урегулювання таких колізій полягає в створенні міжвідомчих координаційних органів, однак для забезпечення ефективності цього механізму необхідна належна законодавча підтримка, без якої його функціонування може бути обмеженим.

Якщо суб'єкти нормотворення протягом тривалого часу не вживають заходів для усунення колізій у законодавстві, їх подолання стає обов'язком суду [5, с. 44]. Судова гілка влади є однією з найбільш важливих складових у врегулюванні правових колізій, оскільки суди є останньою інстанцією, що

визначає правову позицію з питань, які не можуть бути розв'язані іншими органами. Зокрема, Конституційний Суд України має виняткове право визначати відповідність законів та інших нормативно-правових актів Конституції України. Проте існують випадки, коли суди можуть розглядати справи, що стосуються колізій між нормами різних актів, без чітких правових критеріїв або без необхідних інструкцій від законодавчої або виконавчої влади. Крім того, відсутність ефективної судової практики та інтерпретації законів може призводити до відтермінування чи уповільнення врегулювання правових колізій.

Взаємодія між судами та іншими гілками влади виконує кілька важливих функцій: захист конституційних принципів, забезпечення поділу влади, охорону прав і свобод громадян, а також сприяння підзвітності та прозорості уряду. Суди відіграють важливу роль у тлумаченні та застосуванні Конституції України, забезпечуючи відповідність дій законодавчої та виконавчої гілок влади її нормам. Завдяки здійсненню судового контролю вони сприяють підтримці верховенства Конституції та запобігають зловживанню владою з боку інших гілок влади, що є основою забезпечення правової визначеності та стабільності державного управління [6, с. 565].

Механізми врегулювання конфліктів між органами влади часто передбачають процедури, такі як погодження проєктів нормативно-правових актів, створення міжвідомчих комісій або комітетів для розгляду суперечливих питань, а також звернення до суду для розв'язання спірних ситуацій. Проте навіть ці механізми не завжди призводять до швидкого та ефективного подолання конфліктів, оскільки залежать від політичної волі, організаційних проблем та інших факторів. Варто зазначити, що проблема недосконалості міжвідомчої комунікації, яка може спричиняти затримки та неефективність процедур, підкреслює важливість використання принципу

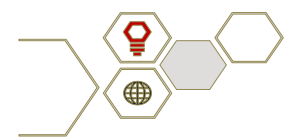

пропорційності як основного механізму для подолання колізій та юридичної невизначеності. Цей принцип є ефективним інструментом, оскільки гармонійно відповідає природі конституційного ладу, забезпечуючи баланс між обмеженням влади та захистом прав людини [9, с. 113].

Приклади ефективних механізмів урегулювання колізій можуть передбачати співпрацю між законодавчими й виконавчими органами в процесі прийняття та вдосконалення законодавства, а також використання судової практики для напрацювання єдиних підходів до застосування норм. Наприклад, у випадках, коли Конституційний Суд України приймає рішення, яке роз'яснює колізії між законами й Конституцією України, це допомагає привести правову систему у відповідність до основного закону. Іншим прикладом є ситуація, коли уряд вживає заходів для адаптації чинного законодавства до міжнародних стандартів, що може зменшити ймовірність виникнення правових колізій.

Натомість прикладами неефективних механізмів є численні випадки, коли міжвідомчі комісії не можуть прийти до спільної думки через політичні або організаційні розбіжності, або коли суди затягують розгляд справ, що спричиняє затримки в урегулюванні конфліктів. До того ж часто трапляється, що законодавчі ініціативи ухвалюються без належної координації з іншими гілками влади, що призводить до юридичних суперечностей і потребує подальших коригувань.

Правова відповідальність за порушення принципів взаємодії гілок влади є важливим елементом підтримки правопорядку та стабільності в державному управлінні. У сучасних демократіях взаємодія між законодавчою, виконавчою та судовою гілками влади є основою функціонування правової системи, і порушення принципів цієї взаємодії можуть призвести до серйозних юридичних та політичних наслідків. Правова відповідальність у цьому

контексті може бути політичною або юридичною, залежно від природи порушення та органу влади, що його вчиняє [14].

Політична відповідальність передбачає, що особи, які обіймають державні посади, можуть бути притягнуті до відповідальності за дії, які порушують принципи демократичного розподілу влади та взаємодії між гілками влади. До таких дій належать зловживання повноваженнями, порушення конституційних прав громадян або ігнорування фундаментальних засад Конституції України. Політична відповідальність може мати різні форми: від відставки осіб, які порушили ці принципи, до позбавлення їх довіри виборців через політичні механізми, такі як імпічмент або резолюції парламенту. В Україні політична відповідальність також може реалізовуватися через процедуру відставки президента або уряду, яка залежить від результатів голосування парламенту або інших органів влади.

Юридична відповідальність охоплює формалізований механізм реагування на порушення принципів взаємодії між гілками влади, який реалізується переважно через судову систему. Вона передбачає відповідальність за такі дії, як порушення норм Конституції, незаконне втручання однієї гілки влади у сферу повноважень іншої, а також порушення права на справедливий судовий розгляд, що закріплене в національному законодавстві та міжнародно-правових актах. Наприклад, якщо законодавчий орган приймає закони, що суперечать Конституції України, або якщо виконавчі органи ухвалюють рішення, що порушують права громадян, ці дії можуть бути оскаржені в суді. Конституційний Суд України відіграє важливу роль у забезпеченні конституційного правопорядку, здійснюючи контроль за відповідністю законів України та інших нормативно-правових актів нормам Конституції України. Це сприяє зміцненню правової визначеності та усуненню колізій, що виникають у процесі взаємодії гілок влади. Крім того,

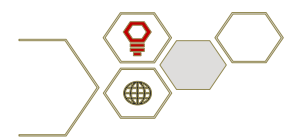

суди загальної юрисдикції уповноважені розглядати справи, пов'язані з порушеннями принципів розподілу та взаємодії гілок влади, ухвалюючи рішення, які мають обов'язковий характер і спрямовані на відновлення правового балансу.

Механізми контролю та санкції за порушення вищих органів влади передбачають використання судових органів для перевірки законності дій тих органів, які порушують принципи взаємодії гілок влади. Важливим елементом цього механізму є правова експертиза та перевірка нормативно-правових актів, які можуть бути предметом оскарження в суді, особливо в Конституційному Суді України. Крім того, механізм контролю може передбачати парламентські розслідування, створення тимчасових комісій для перевірки дій органів виконавчої влади або навіть процедуру імпічменту президента, якщо буде встановлено порушення Конституції України або її законів. Також важливими є незалежні органи контролю, такі як Рахункова палата або спеціалізовані інспекції, які можуть здійснювати нагляд за дотриманням законодавства в діяльності органів влади.

Санкції за порушення принципів взаємодії гілок влади можуть бути як політичними, так і юридичними. Політичні санкції стосуються відставки посадових осіб, яких звинувачують у порушенні цих принципів, або навіть їх позбавлення політичних прав. Юридичні санкції можуть передбачати штрафи, виправні роботи або позбавлення волі, якщо порушення призвело до серйозних правових наслідків, таких як порушення прав людини або державних інтересів. У разі серйозних порушень законодавства або Конституції України можуть застосовуватися санкції проти державних органів, які порушили права громадян або законність державної діяльності.

Оцінювання ефективності чинних механізмів правової відповідальності в Україні показує, що, хоча законодавча база достатньо розвинена, на практиці

існують труднощі в забезпеченні належного виконання санкцій. Однією з головних проблем є політична нестабільність, яка іноді ускладнює притягнення осіб до відповідальності через політичні мотиви або вплив. Крім того, існує проблема з обмеженою незалежністю судової системи, що може впливати на об'єктивність і ефективність розгляду справ, пов'язаних із порушенням принципів взаємодії гілок влади. Крім того, хоча й існують механізми для розслідування порушень, не завжди є достатня політична воля для їх застосування на практиці, що знижує загальну ефективність системи правової відповідальності.

Шляхи вдосконалення інституційної взаємодії для уникнення правових колізій є важливим аспектом забезпечення стабільності та ефективності державного управління. Пропозиції щодо удосконалення правових норм для мінімізації правових колізій повинні зосереджуватися на чіткому формулюванні законодавчих норм, що регулюють взаємодію між гілками влади. Рекомендації щодо реформування правової та політичної системи з метою забезпечення ефективної взаємодії між гілками влади повинні базуватися на впровадженні механізмів посиленого контролю та забезпечення балансу повноважень. Особливу увагу варто приділити розвитку політичної культури, яка стимулювала б дотримання принципів взаємоповаги, конструктивної співпраці та консенсусу між гілками влади, що дозволить мінімізувати конфлікти та забезпечити стабільність у реалізації їхніх функцій. Такі реформи можуть стосуватися вдосконалення процедури взаємодії між органами державної влади, створення умов для відкритого та прозорого діалогу, а також забезпечення кращої координації між урядом, парламентом та судовими органами. Правові колізії, що виникають у процесі взаємодії законодавчої, виконавчої та судової гілок влади, потребують ґрунтовного аналізу та врахування позицій різних зацікавлених сторін. Для успішної

реалізації змін доцільно забезпечити активне залучення представників судової та прокурорської систем, наукової спільноти, експертів у галузі права та громадськості. Такий підхід сприятиме розробці збалансованих і обґрунтованих рішень у процесі реформування судової системи, дозволяючи ефективно ідентифікувати потенційні ризики, досягти компромісу між інтересами сторін і забезпечити суспільну підтримку впроваджуваних реформ [12].

Важливим елементом удосконалення інституційної взаємодії є правовий моніторинг та адвокація правових змін. Залучення громадських організацій, незалежних експертів, правозахисників та журналістів до процесів моніторингу діяльності державних органів сприяє підвищенню рівня прозорості й підзвітності влади перед суспільством. Така участь забезпечує ефективний громадський контроль, допомагає ідентифікувати недоліки у функціонуванні державних інституцій та сприяє зміцненню довіри громадян до органів влади. Правовий моніторинг має на меті своєчасне виявлення порушень законодавства, а також висвітлення випадків правових колізій, що можуть виникнути внаслідок недосконалості правових норм або неналежної практики їх застосування органами влади. Важливою складовою цієї роботи є адвокація правових змін, що передбачає не тільки виявлення недоліків у правових актах, але й ініціювання їх змін через лобювання законодавчих реформ, обговорення на національному та міжнародному рівнях, а також сприяння формуванню правової культури серед громадян.

Висновки. Аналіз правових колізій у процесі взаємодії гілок влади в Україні дозволяє зробити кілька важливих висновків. По-перше, правові колізії є наслідком недостатньої чіткості в законодавчих нормах, що регулюють взаємодію між законодавчою, виконавчою та судовою гілками влади. Суперечності між законами, неузгодженість у нормативних актах та

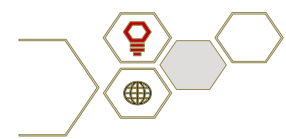

недосконалість процедур взаємодії між органами влади часто призводять до виникнення правових колізій, що негативно впливають на ефективність державного управління. Невизначеність у деяких питаннях, таких як правові механізми врегулювання конфліктів між гілками влади, потребує вдосконалення правових норм, зокрема щодо уточнення повноважень і відповідальності кожної гілки влади.

По-друге, політична відповідальність та правова відповідальність за порушення принципів взаємодії між гілками влади є важливими аспектами для забезпечення належної функціональності державного механізму. Однак, наявні механізми контролю й санкцій часто не відповідають реальним потребам і не завжди забезпечують належну правову відповідальність для порушників Конституції України та її законів. Це свідчить про необхідність реформування та вдосконалення наявних механізмів правового контролю, зокрема створення більш ефективних процедур моніторингу діяльності органів влади та застосування санкцій за порушення принципів взаємодії гілок влади.

Перспективи розвитку правової системи України з метою забезпечення належної взаємодії між гілками влади й запобігання виникненню правових колізій передбачають комплексне вдосконалення законодавства та політичної культури. Йдеться про чітке визначення повноважень кожної гілки влади, вдосконалення процесів прийняття рішень та розробку нових інструментів для врегулювання конфліктів між органами влади. Важливим кроком є також реформа судової системи для забезпечення її незалежності та ефективності в розв'язанні конфліктів між гілками влади.

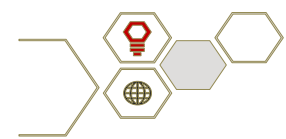
Загалом, для уникнення правових колізій необхідно здійснити системні зміни в правовій та політичній системах України, що сприятимуть стабільному розвитку демократичних інститутів та збереженню правопорядку в країні.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі стосуються розробки практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів інституційної взаємодії між гілками влади. Зокрема, важливим є аналіз ефективності наявних процедур розподілу повноважень, оптимізація процесів міжвідомчої координації та розробка інструментів запобігання правовим колізіям.

Список використаних джерел

1. Сулейманова С. Р. Порівняльно-правова характеристика цивільного судочинства України та Ізраїлю. *Приватне право в умовах війни: матеріали всеукр. наук. конф.* (м. Одеса, 15 листопада 2022 р.). Одеса, 2022. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c5bfc217-8622-4e22-af59-d61a0d0fef98/content> (дата звернення: 09.11.2024).
2. Сулейманова С. Р. Поняття переговорів як способу альтернативного вирішення спорів. *Реформування цивільного процесуального права в умовах інтеграційних процесів в Україні: Матер. Всеукр. наук.-практ. інтернет-конференції ім. Ю. С. Червоного* (м. Одеса, 18 грудня 2020 р.). Одеса: Фенікс, 2020. С. 56–58. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0e8582f8-e16f-4195-8369-d57658185b17/content> (дата звернення: 09.11.2024).
3. Казарян Е. Г. Особливості семантико-текстуальної (лінгвістичної) експертизи при розслідуванні умисних вбивств з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості. *Могилянські читання – 2023: Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти : матеріали XXVI всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої Всесвіт. дню науки в ім'я миру та розвитку* (м. Миколаїв, 6–10 лист. 2023 р.). Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2023. С. 508–510.

4. Припхан І. І., Щур Р. І. Економічні та конституційно-правові аспекти публічного управління територіальними громадами в умовах воєнного стану. *The actual problems of regional economy development*. 2023. Т. 2. № 19. С. 280–288. URL: <https://doi.org/10.15330/apred.2.19.280-288> (дата звернення: 09.11.2024).

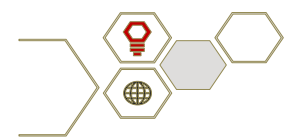
5. Берназюк Я. О. Темпоральний підхід до вирішення колізій у законодавстві. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Право*. 2022. Т. 2. Вип. 72. С. 43–52. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/51567> (дата звернення: 09.11.2024).

6. Бондар О., Бабкова Т., Романенко Л. Взаємодія судової гілки влади з виконавчою та законодавчою гілками влади: проблеми та можливі рішення. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 4(22). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-4\(22\)-563-571](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-4(22)-563-571) (дата звернення: 09.11.2024).

7. Непомнящий О., Марченко Р. Проблемні та інституційно непослідовні механізми державного управління процесами взаємодії органів влади та ЗМІ. *Суспільство та національні інтереси*. 2024. № 1(1). С. 309–317. URL: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2024-1\(1\)-309-317](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2024-1(1)-309-317) (дата звернення: 09.11.2024).

8. Нинюк І., Нинюк М. Антикорупційна політика та верховенство права в Україні: аналіз інституційних реформ. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. № 7(35). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-7\(35\)-185-197](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-7(35)-185-197) (дата звернення: 09.11.2024).

9. Савчин М. Чесноти і цінності у праві та їх вплив на Конституцію. *Право України*. 2024. № 1. С. 108–128. URL: <https://doi.org/10.33498/louu-2024-01-108> (дата звернення: 09.11.2024).

10. Тимчишин А. М. Особливості використання спеціальних знань під час досудового розслідування. *Нове українське право*. 2023. № 2. С. 176–184. URL: <https://doi.org/10.51989/nul.2023.2.24> (дата звернення: 09.11.2024).

11. Tymchyshyn A., Zvonarov O., Mokhonko O., Postryhan V., Popovych O. Application of the method of computer forensic simulation of crimes in the course of an armed conflict. *Cuestiones políticas*. 2022. Vol. 40. № 75. P. 334–351. URL: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4075.22> (date of access: 09.11.2024).

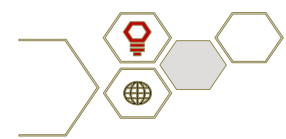
12. Дудченко О. Ю. Місце прокуратури в системі поділу влади в контексті позиції Конституційного суду України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. №9. С. 372–375. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-9/88> (date of access: 09.11.2024).

13. Краковська А. Є. Процедура призначення голів Антимонопольного комітету та Фонду державного майна України: колізії в законодавстві та шляхи їх розв'язання. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2021. №4. С. 157–161. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2021.04.27> (date of access: 09.11.2024).

14. Маложон О. Конституційно-правова відповідальність органів державної влади в Україні. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2024. № 2(28). С. 61–69. DOI: 10.33270/02242802.61

15. Перевезій В. Еволюція інституційної спроможності парламенту України: історико-політологічний аналіз. *Політичні дослідження*. 2023. № 6. С. 123–145. URL: <https://doi.org/10.53317/2786-4774-2023-2-6> (дата звернення: 09.11.2024).

16. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30.

ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 09.11.2024).

17. Про Кабінет Міністрів України: Закон України № 794-VII від 24.12.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text> (дата звернення: 09.11.2024).